Somali İzlenimleri

Hava limanından çıkan aracımız türlü türlü bariyerleri ve kontrol noktalarını aştıktan sonra şehir merkezine doğru ilerliyor. Mogadişu'nun merkezinde ana cadde üzerinde yer alan Ambassador Hotel bombalanalı henüz birkaç gün olmuş. Otel binası ve çevredeki binalar harabeye dönmüş vaziyette. Camlar patlamış, duvarlar yıkılmış, sıvalar dökülmüş… Resmî kayıtlara göre saldırıda 16 kişi ölmüş ama halk daha fazla kişinin hayatını kaybettiğine inanıyor. Yaralar sarılırken vakit kaybetmeden binalar da onarılmaya başlanmış. Ramazan ayının ilk günlerindeyiz.

Yolda gördüğümüz otel enkazını saymazsak şehirde hayat normal akıyor. Bombalı saldırılara rağmen caddelerde insan kalabalıkları var; dükkânlar işliyor. Kısa sürede her şey normale dönmüş bile, en azından bir sonraki bombalı saldırıya kadar.

2012 yılının başlarındaki ilk ziyaretimin ardından yeniden Mogadişu'dayım. Dört yıllık zaman farkına rağmen şehir hem çok değişmiş hem de hiç değişmemiş gibi. Türkiye'nin girişimi ile bazı ana yollar asfaltlanmış, caddelere aydınlatma direkleri dikilmiş ve çevre daha temiz görünüyor. 2011 yılının açlık krizini hatırlatan sağda solda konaklayan mülteciler ve derme çatma mülteci çadırları kaldırılmış. Sokaklar daha canlı. 2011 yılında yaşanan trajedi üzerine apar topar Somali'ye koşturan çok sayıda sivil toplum kuruluşunun yerinde yeller esiyor. Bu iyileşmelere rağmen şehrin büyük bir bölümü hâlâ harabe sayılır. Yıkık duvarlar ve kurşun izleri eski günleri hatırlatıyor. Yer yer karşımıza çıkan kontrol noktaları ve AMISOM birliğine ait askerî araçlar güvenlik tehlikesini zihinlerde hep canlı tutuyor. Her an yeni bir bombalı saldırı olabilir. Bu yüzden sıkı güvenlik tedbirleri uygulanıyor ya da en azından böyle bir hava veriliyor.

Somali'de yaşamın sırrı, özellikle yabancılar için, güvenli bir adacık oluşturmak. Gittiğimiz tüm kurum ve kuruluşlar bu yola başvurmuşlar. Yüksekçe duvarlar, bina önüne ve içine yerleştirilmiş paralı askerler, beton bariyerler yardımıyla alınmış güvenlik önlemleri olmazsa olmaz hâle gelmiş. Gene de el-Şebab gibi operasyon kabiliyeti yüksek gruplar bu engelleri aşabiliyor, zor hedeflere saldırabiliyor.

Ruhî yönden insanı yıpratan böyle bir atmosfere rağmen bir şeyler yapmaya çalışan insan sayısı hiç de az değil. İş yeri kurmaya çalışan, dükkân işleten, okumaya çalışan insanların masum gayretleri olmasa şehrin normal akışına dönmesi pek mümkün olamazdı. 1991 yılından beri yaşanan yıkıcı iç karışıklık ve çatışmalar karşısında bu küçük çabalar hâlâ şehri ve ülkeyi ayakta tutuyor. Somali insanları ayakta kalma isteğini ve gayretini patlayan her bombayla yıkılan morallerini tekrar ayağa kaldırarak sürdürüyor. Bunca yıllık iç savaş bunu öğretmiş insanlara: Silahlara rağmen hayata devam. Somali bugün hâlâ varsa bu direnme ruhu sayesinde var.

Somali halkının bu takdire şayan hayatta kalma mücadelesine destek olan ülkelerin başında Türkiye geliyor. 2011 yılından bu yana gerek devlet kurumları gerekse de sivil toplum kuruluşları eliyle pek çok proje gerçekleştirildi Türkiye tarafından. Mogadişu'nun merkezinde yaptırılan ve sağlık bakanlığınca işletilen Recep Tayyip Erdoğan Hastanesi henüz tam kapasite çalışmasa da sağlık sektöründeki büyük bir boşluğu dolduruyor. Türkiye'den giden sağlık personellerinin üçer ya da altışar aylık periyotlarla kaldığı bu hastane büyükçe bir kampüsün içerisinde. Çalışmaya gelen Türkiyeli personelin hastane dışına çıkışı ise güvenlik gerekçeleri ile oldukça sınırlı. Hastane yöneticilerinin verdiği bilgilere göre Somali'de tüberküloz (verem) vakalarının çok yaygın olduğunu öğreniyoruz.

Şehrin ana arterlerindeki yollar Türkiye'nin desteğiyle asfaltlanmış. Bazı caddelere Anadolu, İstanbul gibi isimler verilmiş. Hava limanı ve şehrin ana limanı Türk şirketleri tarafından işletiliyor. Somali vatandaşlarının Afrika dışına uçuşları Türk Hava Yolları üzerinden sağlanıyor. Türkiye'nin yeni açtığı büyükelçilik binası ise ülkenin en büyük kompleksi. Bu da Türkiye'nin Somali'ye verdiği önemi gösteriyor sanırım.

Ülkede tarım alanından sağlığa kadar pek çok alanda Türkiye'nin desteğini ve projelerini görmek mümkün. Sivil toplum kuruluşlarından İHH İnsani Yardım Vakfı ve Yardımeli Derneği'nin güzel çalışmaları var. İHH Somali'nin en büyük yetimhanesini işletirken TİKA'nın desteği ile Somali'de tarım potansiyelinin geliştirilmesi adına tarım destek projeleri ve İslam İşbirliği Teşkilatı'nın desteği ile su projeleri gerçekleştiriyor. Şehrin biraz dışında, Hint Okyanusu'nun hemen kıyısında yükselmeye başlayan yeni bir

kompleks daha var. Yaklaşık 600 dönüm arazi üzerine inşa edilen üs askerî eğitimler için kullanılacakmış. Türkiye'den gidecek birlikler burada Somali ordusunu eğitecekmiş. Bu askerî eğitim kompleksinin faaliyete geçmesiyle Somali'de güvenliğin daha da iyi olacağına inanılıyor.

Somali'nin yaşadığı en önemli sorunlardan biri terör sorunu elbette. Sağda solda patlayan bombalar insanların gündelik hayatını zaman zaman tehlikeye sokuyor. Diğer önemli bir sorun ise ülkede bir türlü sağlanamayan siyasi birliktelik ve bütünleşme. Somali diye adlandırdığımız toprak parçası üzerinde dış dünyanın tanımadığı *de facto* ülkecikler bulunmakta. Somaliland, Putland, Jubaland, Galmudug bunlardan bazıları. Bir de el-Şebab örgütünün denetiminde bulunan topraklar var. Bu haliyle Somali oldukça parçalı bir yapı arz ediyor.

Somaliland bu parçalanmışlığın en fazla hissedildiği yer kuşkusuz. Uçağımız Somaliland'in başkenti Hargeysa'ya indiğinde giriş için vize almamız isteniyor. Mogadişu'da verilen giriş vizesi burada geçersiz. Yeni bir ülkeye ayak basmış muamelesi yapılıyor. Hargeysa şehir merkezi oldukça sakin, Mogadişu'da görmeye alıştığımız asker ve polis araçları yok ortalıkta. İnsanlar sakin sakin işlerine güçlerine dalmış vaziyetteler. Mogadişu'da sık sık karşımıza çıkan kontrol noktaları da burada yok. Güvenlik açısından herhangi bir olumsuzluk hissedilmiyor. İnsanların kılık kıyafetlerinde, yaşam biçimlerinde ve konuştukları lisanda önemli bir farklılık görünmüyor.

4 milyon nüfusa sahip olan Somaliland 1991 yılında bağımsızlığını ilan ederek Somali'den ayrılma isteğini duyurmuş bir bölge. O tarihten bu yana da bağımsız hareket etmiş hep. Kendi para birimi, merkez bankası, bayrağı, pasaportu, anayasası, ordusu, polis gücü, meclisi ve hükümeti var. Her ne kadar Birleşmiş Milletler nezdinde bağımsızlığı kabul görmese de Somaliland ülke olma iddiasını her fırsatta tekrarlıyor. Somaliland'in Etiyopya, Cibuti, İsveç, Güney Afrika ve İngiltere ile özel ilişkileri bulunmakta. Bu bölge de Somali'nin geri kalanı gibi tarım, hayvancılık ve balıkçılık sektörleri ile ayakta durmakta.

Mogadişu ile Hargeysa arasında anlaşma sağlanamadığı müddetçe bu bölünmüşlük devam edeceğe benziyor. İki tarafın temsilcileri zaman zaman bir araya gelseler de henüz birleşme adına somut bir adım atılmadı. Somaliland'in bağımsızlık isteği Somali'nin siyasi bütünleşmesinin önündeki en büyük engel. Sadece bununla da sınırlı değil; el-Şebab tarafından kontrol edilen hatırı sayılır büyüklükte bir toprak parçası da var. Putland ve Jubaland ise daha otonom özelliklere sahipler. Tablo bu şekilde ortaya çıkınca Somali için iki önemli gündem; ulusal güvenlik ve ulusal bütünleşme olarak ortaya çıkıyor. Bu iki sorunun alacağı hâl Somali'nin geleceğinin nasıl şekilleneceğini de gösterecektir.

Seyahat süresince gösterdikleri misafirperverlik dolayısıyla Zemzem kurumu çalışanlarına ve özveri ile Somali'de tarım sektörünü canlandırmaya çalışan Halim Kesici Bey'e teşekkürlerimi sunarım. Somali'nin eski güzel günlerine bir an önce kavuşması dileğiyle…